

**THE READABILITY OF THE TEXTS
IN THE TURKISH TEXTBOOKS**

Article History:

Received

17/01/2018

**Received in revised
form**

17/01/2018

Accepted

14/02/2018

Available online

20/03/2018

Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlikleri

Esra LÜLE MERT¹

Abstract

The readability is the more or less acceptability of the linguistic features in the text by the reader. The concept of readability is described as the easy reading of the words and sentences and this concept is stated as the feature of text clarity. The readability formula is the prediction instruments aiming to classify the texts in terms of reading difficulties or easiness based on the structural features of the text. It is of paramount importance that educational textbook texts are written in a language parallel to the age and development levels of the students. The central question of the present research is determined is: "What are the readability scores and education levels of the texts in the Turkish textbooks in Turkey?" The study conducted to determine the length of the words and sentences, the readability and education levels of the texts in the Turkish textbooks is a descriptive document analysis method. The present study was conducted to determine the length of the words and sentences, the readability and education levels of the texts in the Turkish textbooks was carried out according to a descriptive survey model. The system and sample choices were not used, as the case would be determined in the research. The data of the research was obtained by applying the "Çetinkaya-Uzun Readability Formula" to the texts in the Turkish textbooks prepared by the MEB publishing house according to new education program. The readability scores and education levels of the examined texts were determined.

Keywords: Turkish textbooks, texts, readability.

Özet

Okunabilirlik, metindeki dilsel özelliklerin bütünüdür okur tarafından az veya çok kabul edilebilir olmasıdır. Okunabilirlik kavramı, sözcüklerin ve tümcelerin okuma kolaylığı olarak açıklanmakta ve bu kavram metnin açıklığının özneliği olarak belirtilmektedir. Okunabilirlik formülleri, metnin yapısal özelliklerinden yola çıkarak, metinleri okuma zorluklarına veya kolaylıklarına göre aşamalı olarak sınıflandırmayı amaçlayan kestirim araçlarıdır. Çalışmadaki metinlerin okunabilirlik puanlarının hesaplanmasında kullanılacak "Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü" yalnızca Türkçe metinlerin okunabilirliğini ölçmek üzere geliştirilmiş; diğer diller için geliştirilen formüllerden bağımsız olarak, Türkçe için oluşturulmuştur. Araştırmanın problem tümcesi, "Türkiye'deki Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik puanları ve eğitim düzeyleri nedir?" olarak belirlenmiştir. Türkiye'deki Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik ve eğitim düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmanın yöntemi doküman incelemesidir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sözcük ve tümce uzunluklarını, okunabilirlik ve eğitim düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma tarama modelinde ve betimsel niteliktedir. Araştırmanın verileri, "Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü" Türkiye'de MEB yayınevince yeni öğretim programına göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki metinlere uygulanarak elde edilmiştir. İncelenen metinlerin okuma puanları ve eğitim düzeyleri belirlenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında, bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve eğitim düzeyleri ilişkisinin farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bilgilendirici metinler, ulaşılmak istenen okurun yaş düzeyini, göz ardı ederek seçilirken, öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlere oranla ulaşılmak istenen çocuk okurun eğitim düzeylerine daha uygun oldukları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, metinler, okunabilirlik.

¹ Doç. Dr. İnönü Üniversitesi; Eğitim Fakültesi; Türkçe Eğitimi Bölümü; esralule@gmail.com.

Giriş

Eğitim-öğretimde en önemli kaynakların başında ders kitapları gelir. Bu yönüyle eğitim-öğretimde amaçların, kazanımların gerçekleştirilmesinde en büyük görev ders kitaplarına düşmektedir. Anadili öğretimi sürecinde ders kitapları, Türkçe dersinin amaçları ile öğrenme alanları ve sınıflara göre kazanımların gerçekleştirilmesinde büyük bir görev üstlenmektedir. Türkçe Eğitim Programının (2002) Türkçe öğretiminde kullanılacak araç-gereçler kısmında “Türkçe öğretiminde en belli başlı ve yaygın araç olarak geleneksel ders kitabını tanıyoruz” belirlemesi yer almaktadır. Ceyhan ve Yiğit’e (2004), Yalçın’a (1996) göre de ders kitapları; öğretim sürecinde kullanılan araçlarının başında gelir. Özbay’ın (2002) yaptığı bir araştırmaya göre, Türkçe öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları öğretim malzemeleri arasında Türkçe dersi kitapları %94.44 ile ilk sırada yer almaktadır. Coşkun (2003: 223) alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin, ders kitapları dışında okuyacak kitap bulmakta zorlandıklarını belirtirken, Sever (2003: 56) ilköğretim dönemindeki çocukların öğretim sürecinde karşılaştıkları metinlerin ve kitapların, okuma alışkanlığı edinmeleri sürecinde önemli belirleyiciler olduğunu ileri sürer.

Ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin yaş gelişim düzeylerine koşut bir dille yazılması gerekli ve önemlidir. MEB Ders Kitapları Yönetmeliğinde (1995) “Kullanılan kelimeler ve cümle yapıları öğrenci seviyesine uygun olmalıdır” belirlemesi yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda yaş ile çocukların kullandığı tümce uzunluğu arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır (Thorndike 1916; Johnson 1946; Dökmen ve Dökmen 1988; Acarlar ve Dönmez 1992; Güleriyüz ve Dönmez 1992; Ege, Acarlar ve Güleriyüz 1998; Acarlar, Ege ve Turan 2002). Bu bağlamda, ders kitaplarında, çocuğun yaşı ilerledikçe daha uzun tümceli metinlere yer verilmelidir. Metinlerin ve metinlerde kullanılan sözcük ve tümce uzunluklarının yaş düzeyine oranla daha kısa olması da, daha uzun olması da okur için bir engeldir. Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin tümce uzunlukları da üzerinde durulması gereken konulardan olup; ders kitabının okunabilirliğini etkileyen ana unsurlardan (Karatay, Bolat ve Güngör, 2013).

İlköğretim Türkçe Dersi 1-5. sınıflar Öğretim Programı’nda (2005) okunabilirlik kavramına şu belirlemelerle değinilmiştir: “Kelimelerde olduğu gibi, çocuk kitaplarında kullanılan cümlelerin de kısa ve basit olması okunabilirliği arttırmaktadır”. Okunabilirlik, metindeki dilsel özelliklerin bütünüdür okur tarafından az veya çok kabul edilebilir olmasıdır (Klare 1963: 42). Okunabilirlik kavramı, sözcüklerin ve tümcelerin okuma kolaylığı olarak açıklanmakta ve bu kavram metnin açıklığının özneliği olarak belirtilmektedir (Dubay, 2007). Çetinkaya’ya (2010) göre okunabilirlik formülleri, metnin yapısal özelliklerinden yola çıkarak, metinleri okuma zorluklarına veya kolaylıklarına göre aşamalı olarak sınıflandırmayı amaçlayan kestirim araçlarıdır.

Rye (1982) metnin okunabilirliğini etkileyen 11 etmenden söz etmektedir: Çocuğun becerisi ve okuma isteği, fiziksel ortam, baskı biçimi, sütun genişliği ve satır aralığı, okuma amacı, metnin düzenlenmesi, konu önemi, sözcük sıklığı, sözcük uzunluğu, tümce uzunluğu, sözdizimi. Chall (1988) okunabilirlik çalışmalarının Platon ve Aristo’ya kadar uzandığını belirtir. Çetinkaya’ya (2010) göre; “Okunabilirlik çalışmalarının birincil amacı, öğrenci ve yetişkin okuma becerileri ile okuma araçlarını eşleştirmek için nesnel çözümler geliştirmektir. Bu çabalar, öğretmen ve yazarların kullanabileceği, kolaylıkla uygulanabilen okunabilirlik formülleri yapmak üzerine odaklanmıştır”. 1928 yılında Vogel ve Washburne tarafından geliştirilen okunabilirlik formülü, ortaya konan ilk formül olma özelliğini taşımaktadır (Asem 2012). Bugüne kadar çeşitli ülkelerde geliştirilen okunabilirlik formülleri şunlardır: “Dale-Chall Formülü”, “Flesch Formülü”, “Powers-Sumner-Kearl Okunabilirlik Formülü”, “Smog Okunabilirlik Formülü” “Gunning Fog Index”, “Fry Grafik Okunabilirlik Formülü”, “Coleman Okunabilirlik Formülü” ve “Bormuth Ortalama Çıkartma Formülü”dür. Ateşman (1997) Flesch’in formülünden yola

çıkarak Türkçe metinler için bir formül oluşturmuştur. Flesch'in "okuma kolaylığı" diye adlandırılan formülü İngilizce ve Türkçe yapısal ayrılıklardan yola çıkılarak Türkçeye uyarlanmıştır. Çetinkaya'ya (2010: 61) göre; "sözü geçen çalışmada, formülün oluşturulmasına temel oluşturan istatistiksel çözümlenmelerden söz edilmemektedir. Diğer taraftan, Flesch'in sözü geçen formülünde temel aldığı değişkenlerin Türkçe metinlerin okunabilirliği ile olan ilişkisel eşliği veya etki katsayısı, evrenin bütününe ne oranda etkilediği konularına çalışmada yer verilmemektedir".

Okunabilirlik ile ilgili çalışmalar

Çalışmadaki metinlerin okunabilirlik puanlarının hesaplanmasında kullanılacak "Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü" (Çetinkaya 2010) yalnızca Türkçe metinlerin okunabilirliğini ölçmek üzere geliştirilmiştir; diğer diller için geliştirilen formüllerden bağımsız olarak, Türkçe için oluşturulmuştur. Okunabilirlik ile ilgili son yıllarda çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar şöyle sıralanabilir: Güneş "Çocuk kitaplarının okunabilirlik ölçütleri açısından incelenmesi" (2000) adlı çalışmasında, Türkiye'de yayımlanan ve MEB onaylı 52 çocuk kitabı üzerinde okunabilirlik formülleri uygulayarak, bu kitapları okunabilirlik açısından değerlendirmektedir. Ders kitaplarının okunabilirliğinin belirlenmesine yönelik ilk çalışma Kaya'nın (1998) çalışmasıdır. Bu çalışmada ikişer ilköğretim 4. ve 5. sınıf iş eğitimi ders kitabı, Gunning Fog Index'e göre okunabilirlik açısından incelenmiş ve kitaplar arasında okunabilirlik yönüyle anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Temur (2002) çalışmasında, İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerle, bu kitapları okuyan öğrencilere ait kompozisyonları Ateşman (1997) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülünü uygulayarak elde edilen veriler yoluyla okunabilirlik açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Temur (2003) "Okunabilirlik kavramı" başlıklı çalışmasında okunabilirlik formüllerini tanıtmıştır. Tekbıyık'ın (2006) "Lise Fizik 1 ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu" adlı çalışmasında, Fog testi kullanılarak, bir ders kitabında bulunması gereken temel özellikler olarak okunabilirlik ve hedef yaş düzeyine uygunluk işaret edilmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, Lise 1 ders kitabının okunabilirlik düzeyinin, hedef yaş düzeyine oranla daha yüksek olduğu öne sürülmektedir. Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007), ilköğretim altıncı sınıflarda okutulan ders kitaplarında bulunan kırk altı metnin okunabilirliğini, sözcük ve tümce uzunluğu değişkenlerini çözümlenerek belirleme yoluna gitmişlerdir. Bu çalışmada, Flesch'in Ateşman tarafından Türkçeye uyarlanan formülünün kullanıldığı görülmektedir. Zorbaz (2007), "Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme" adlı çalışmasında Ateşman'ın Türkçe metinler için Flesch'ten uyarladığı formülü kullanarak, ders kitaplarına alınan masalların öğrencilerin yaşlarına ve eğitim düzeylerine uygunluğunun betimlenmesini amaçlamaktadır. Araştırmanın sonuçlarında 4. sınıftaki metinlerin 3. sınıftaki metinlere oranla daha kolay okunabilir olduğu öne sürülmektedir. Ders kitaplarına alınan masalların tümce uzunluğu bakımından öğrencilerin yaşlarına ve eğitim düzeylerine göre değişmediği ve bu yönüyle öğrencileri geliştirici bir özellik göstermediği ileri sürülmektedir.

Demir (2008), "İlköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tespit edilmesine yönelik bir değerlendirme" adlı çalışmasında, Flesch'in Ateşman tarafından Türkçeye uyarlanan formülü kullanarak araştırmada yer alan metinlerin okunabilirlik düzeyinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Veriler sonucunda, metinlerin okunabilirlik düzeyinin "çok kolay" olduğu belirtilmektedir. Solmaz'ın 2009 yılında yapmış olduğu araştırmada, İlköğretim 4. ve 5. sınıf düzeylerindeki Türkçe metinlerde tümce uzunluğu, sözcük uzunluğu ve sözcük hazinelerinin kullanım sıklığı değişkenleri ile metinlerin okunabilirliği arasındaki ilişki düzeyi ve yönünün belirlenmesi

amaçlanmaktadır. Çalışma grubu olarak 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinden 5'er kişi olmak üzere toplam 10 öğrencinin yer aldığı çalışmanın örneklemini 4. sınıf Türkçe ders kitabından seçilen 15 metin ve 5. sınıf Türkçe ders kitabından seçilen 15 metin olmak üzere toplam 30 metin oluşturmaktadır. Gunning Fog Index'in güvenilirliğinin Türkçe üzerinde test edildiği Sönmez'in (2003) araştırmasında, formülün tutarlı bir sonuç vermediği belirlenmiştir. Budak (2005) da çalışmasında Fransızca'yı temel alarak Gunning Fog Index'in geçerliliğini test etmiş ve Sönmez'in geliştirdiği formülle Gunning Fog Index'i karşılaştırmıştır. Bezirci ve Yılmaz (2010) "Türkçe için yeni bir okunabilirlik ölçütü önerisi" başlıklı çalışmalarında İngilizce için tanımlanmış olan en çok kullanılan okunabilirlik ölçütlerinin Türkçe için uygunlukları ve uyarlanabilirlikleri incelenmiş ve Türkçenin karakteristik özellikleri incelenerek Türkçe için yeni bir okunabilirlik ölçütü formülü önermişlerdir. Özcan (2011) "6.-7. sınıf Türkçe ve Türk kültürü ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu: Fransa örneği" başlıklı çalışmasında, yurt dışında verilmekte olan Türkçe ve Türk Kültürü derslerinde kullanılan kitapların öğretmen ile öğrenci arasında nitelikli bir iletişim aracı olup olmadığını tartışmaya açar ve 6.-7.sınıflara okutulmakta olan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının okunabilir olmaktan uzak olduğunu ortaya koyar. Çalışmada okunabilirlik ölçümünde FOG ve CLOZE testleri kullanılmıştır.

6. sınıf Türkçe ders kitaplarının okunabilirliği üzerine yaptıkları çalışma ile Bağcı ve Ünal (2013) tarafından 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik seviyesine göre yapılan çalışmalarda da okunabilirlik açısından öyküleyici metinlerin; bilgilendirici metinlere üstünlüğü söz konusudur. İskender (2013), Türkçe ders kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile metinlerdeki kelime ve cümle yapıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Türkçenin dil bilgisel özellikleriyle okunabilirliği ilişkilendiren alan yazınındaki tek çalışma olan bu çalışmada kelime ve cümle yapılarıyla okunabilirlik düzeyleri arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmalardan Türkçe ders kitaplarına yönelik Kaya (1998), Temur (2002), Tekbıyık (2006), Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007), Zorbaz (2007), Demir (2008), Bağcı ve Ünal (2013), Tosunoğlu, Özlük (2011) tarafından yapılan çalışmalar belirlenmiştir. Ancak bu çalışmalarda Çetinkaya- Uzun okunabilirlik formülü kullanılmamıştır.

Problem Durumu

Araştırmanın problem tümcesi; Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve eğitim düzeyleri nedir?

Araştırmanın problemi ışığında çözümü aranan alt problemler şunlardır:

1. Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinlerin sözcük ve tümce uzunlukları ne kadardır?
2. Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin sözcük ve tümce uzunlukları ne kadardır?
3. Sözcük ve tümce uzunlukları, metinlerin bilgilendirici ya da öyküleyici olmasına göre değişmekte midir?
4. Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve düzeyleri nedir?
5. Okunabilirlik düzeyi, metnin bilgilendirici ya da öyküleyici olmasına göre değişmekte midir?
6. Okunabilirlik puanları ile belirlenen eğitim düzeyleri uyumlu mudur?

Bu araştırmanın temel amacı, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sözcük ve tümce uzunluklarını, okunabilirlik ve eğitim düzeylerini belirleyebilmektir.

Yöntem

Araştırma Modeli ve Yaklaşımı

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sözcük ve tümce uzunluklarını, okunabilirlik ve eğitim düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmanın yöntemi doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabileceği araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Örneğin eğitim ile ilgili bir araştırmada, şu tür dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir: Eğitim alanında ders kitapları, program yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğretmen ve öğrenci el kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları vb. (Yıldırım ve Şimşek 2006).

Evren ve Örneklem

Araştırmada durum belirlemesi yapılacağından evren ve örneklem seçimine gidilmemiştir. İncelenen metinler, kitaplardaki sayılarına ve öyküleyici ya da bilgilendirici olmalarına göre aşağıda gösterilmiştir:

TABLO I: İncelenen metinlerin kitaplara ve yazma biçimine göre dağılımı:

Kitaplar	Bilgilendirici	Öyküleyici	Toplam
6. Sınıf	9	8	17
7. Sınıf	11	5	16
8. Sınıf	9	10	19
Toplam	29	23	52

Tablo I'de görüldüğü gibi 6. sınıf Türkçe ders kitabında 9, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 11, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 9 bilgilendirici metin; 6. sınıf Türkçe ders kitabında 8, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 5, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 10 öyküleyici metin yer almaktadır. 6. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bilgilendirici ve öyküleyici metinler arasında dengeli bir dağılım gözlenirken 7. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici metinlerin sayısının öyküleyici metinlere göre daha yoğun olduğu görülmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Temur'a (2003: 178) göre; İngilizce metinlerin okunabilirlik düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan bir formül, Türkçe bir metinde kullanılırsa hatalı sonuçlar verecektir. Çünkü Türkçede bir sözcükteki hece sayısı ünlü harf sayısı kadar; İngilizcede heceleme bu şekilde yapılmamaktadır.

Örneğin,

There is a book on the table. (Hece sayısı: 8)

Masanın üstünde bir kitap var. (Hece sayısı:10)

Okunabilirlik çalışmalarında sıkça kullanılan Ateşman'ın (1997) okunabilirlik formülünde, Flesh'in "okuma kolaylığı" diye adlandırılan formülü İngilizce ve Türkçe yapısal ayrılıklardan yola çıkılarak Türkçeye uyarlanmıştır.

Bu araştırmada metinlerin okunabilirliğinin hesaplanacağı formül “Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü”dür ve yalnızca Türkçe metinlerin okunabilirliğini ölçmek üzere geliştirilmiş; diğer diller için geliştirilen formüllerden bağımsız olarak, Türkçe için oluşturulmuştur. “Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü”ünde iki ölçüm kullanılmaktadır: **(1)**Ortalama sözcük uzunluğu (OSU), **(2)** Ortalama tümce uzunluğu (OTU). Şu yönerge yoluyla metinlerin okunabilirlik puanları (OP) belirlenir: Sözcükleri sayın, tümceleri sayın, heceleri sayın, ortalama tümce uzunluğu (ortalama tümce uzunluğunu bulmak için toplam sözcük sayısını tümce sayısına bölün)nu bulun, ortalama sözcük uzunluğu (ortalama sözcük uzunluğunu bulmak için toplam hece sayısını toplam sözcük sayısına bölün)nu bulun, formülü hesaplayın. (OP= 118,823 – 25,987 x OSU – 0,971x OTU)

Yukarıda yer alan işlem basamaklarının uygulanması sonucu bulunan metnin ortalama tümce uzunluğu ve ortalama sözcük uzunluğu değerlerinin formül denkleminde yerine konularak yapılan işlemin sonucunda metnin okunabilirlik puanı hesaplanır. Bu hesaplama sonucunda belirlenen okunabilirlik puanı aşağıdaki tabloya göre değerlendirilir:

TABLO II: “Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü”ünde okunabilirlik puanları ışığında belirlenen okunabilirlik ve eğitim düzeyleri:

Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi	Eğitim Düzeyi
0 - 34	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf
35 – 50	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf
51 +	Bağımsız Okuma	5.,6. ve 7. Sınıf

Tabloda kullanılan okuma düzeyleri şöyle tanımlanır: “Bağımsız Okuma Düzeyi (Independent Reading Level): Okurun, herhangi bir yardım olmaksızın metni işlemleyebileceği ve anlamlandırabileceği düzeydir. Eğitsel Okuma Düzeyi (Instructional Reading Level): Okurun, bir eğitimcinin yardımıyla metni işlemleyebileceği ve anlamlandırabileceği düzeydir. Engelli Okuma Düzeyi (Frustration Reading Level): Okurun bilişsel düzeyinin üstünde, eğitimci yardımı olmasına karşın metni işlemleyemeyeceği ve anlamlandıramayacağı düzeydir”. (Çetinkaya 2010: 52)

Araştırmanın verileri MEB yayınevi tarafından yeni öğretim programına göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerden elde edilmiştir. Ortalama tümce uzunlukları için sözcük sayısına; ortalama sözcük uzunlukları için de hece sayısına bakılmıştır. Okunabilirliğin belirlenmesi için metinlerin tamamındaki tümce sayılarına bakılmıştır. Daha sonra “Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü” yukarıda belirtilen yönerge ışığında, söz konusu metinlere uygulanarak her metnin okuma puanları Belirlenmiş ve bu puanlar Tablo II’ye göre yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın alt problemleri ışığında ulaşılan bulgular şöyle sıralanabilir:

1. Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinlerin sözcük ve tümce uzunlukları

TABLO III: İncelenen bilgilendirici metinlerin sözcük ve tümce uzunluğu ortalamaları:

Sınıf	Metin adı	Ortalama sözcük uzunluğu	Ortalama tümce uzunluğu
6.sınıf	Okuma Üstüne	2,77	13,34
6.sınıf	Atatürk ve Onun Büyük Eseri	2,89	10,43
6.sınıf	Kadının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması	2,87	12,25
6.sınıf	Ömür Boyu Mutlulu	2,64	9,53
6.sınıf	Bir Mektup	2,91	7,43
6.sınıf	Beypazarı	2,89	13,89
6.sınıf	Zamanı Kazanmak Veya Kaybetmek	2,72	7,44
6.sınıf	Mavisini Yitirmiş Yaşamak	2,59	8,87
7.sınıf	Tatlı Dil	2,50	9,6
7.sınıf	Bir İletişim Aracı Olarak Karikatür	2,91	15,25
7.sınıf	Atatürk ve Sanat	2,94	13,23
7.sınıf	Atatürk ve Türk Tiyatrosu	2,70	11,1
7.sınıf	Türk Dili	2,80	12,78
7.sınıf	Hayata Açılan Kapılar	2,91	12,04
7.sınıf	İyimserlik Kötümserlik	2,44	10,55
7.sınıf	Anadolu'nun Cirit Oyunları	2,73	10,23
7.sınıf	Bozkırın Tezenesi	2,60	14,87
7.sınıf	Susayan Konya	2,84	10,86
8.sınıf	Kız Kalesi	2,61	10,61
8.sınıf	Eski Ankara Evleri	2,80	11,54
8.sınıf	Atatürk ve Bilim	2,87	18,21
8.sınıf	Koca Sinan	2,71	9,35
8.sınıf	Nevruz ve Birlik	2,64	10,35
8.sınıf	Aşinasız	2,78	7,87
8.sınıf	Basından Teknoloji Haberleri	3,14	19,17
8.sınıf	Bilgisayar Yalnızlığı	2,94	11,36

2.Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin sözcük ve tümce uzunlukları

TABLO IV: İncelenen öyküleyici metinlerin sözcük ve tümce uzunluğu ortalamaları:

Sınıf	Metin adı	Ortalama sözcük uzunluğu	Ortalama tümce uzunluğu
6.sınıf	Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	2.63	5.33
6.sınıf	En İyi Arkadaş	2.60	4.22
6.sınıf	Atatürk'ten Anılar 1	2.44	4.52
6.sınıf	Atatürk'ten Anılar 2	2.66	6.19
6.sınıf	Atatürk'ten Anılar 3	2.81	5.79
6.sınıf	Atatürk ve Tarihimiz	2.83	4.90
6.sınıf	Meşe ile Saz	2,26	4.33
7.sınıf	Kuş Konmaz Oteli	2,46	3.39
7.sınıf	Bilmece	2.33	3.06
7.sınıf	Karada Yüzen Donanma	2, 93	4.69
8.sınıf	Atatürk'ten Anılar- Her Şeyden Evvel Millet	2,61	5.87
8.sınıf	Atatürk'ten Anılar- İşte Onun Evrensellik Anlayışı	2,70	5,06
8.sınıf	10. Yıl Nutku	2.68	5.33

3.Sözcük ve tümce uzunlukları metinlerin bilgilendirici ya da öyküleyici olmasına göre değişmekte midir?

Bilgilendirici metinlerden 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan "İyimserlik Kötümserlik" adlı metin 2,44 oranı ile ortalama sözcük uzunluğu en düşük metindir. Ortalama sözcük uzunluğu en yüksek metin ise 3.14 ile 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan "Basından

Teknoloji Haberleri” başlıklı metindir. Bilgilendirici metinlerden 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Bir Mektup” başlıklı metin 7.43 oranı ile en düşük ortalama tümce uzunluğuna sahiptir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Basından Teknoloji Haberleri” başlıklı metin 19.17 oranı ile en yüksek ortalama tümce uzunluğuna sahiptir.

Öyküleyici metinlerden en düşük sözcük uzunluğu ortalaması 2.26 ile 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Meşe ile Saz” başlıklı metindedir. En yüksek sözcük uzunluğu ortalaması ise 2.93 ile 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Karada Yüzen Donanma” başlıklı metinde belirlenmiştir. Öyküleyici metinlerden en düşük tümce uzunluğu ortalaması 3.06 oranı ile 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Bilmece” başlıklı metinde; en yüksek oran ise 6.19 ile 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Atatürk’ten Anılar 2” başlıklı metinde belirlenmiştir.

En düşük ortalama sözcük ve tümce uzunluklarının çocukların yaş ve gelişim düzeylerine koşut olarak 6. sınıf ders kitaplarındaki metinlerde bulunmalıdır. En yüksek ortalama ise 8. sınıf ders kitaplarındaki metinlerde belirlenmelidir. Oysa çalışma sonucunda bilgilendirici metinlerde sözcük uzunluğu ortalaması en düşük metin 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alırken, en yüksek oran çocuğun gelişimine uygun olarak 8. sınıfta kullanılan ders kitabında yer almıştır. Ayrıca en düşük ortalama tümce uzunluğu 6. sınıf ders kitabında belirlenirken, en yüksek ortalama tümce uzunluk değeri 8. sınıfta kullanılan ders kitabında, çocuğun gelişimine uygun biçimde kullanılmıştır. Öyküleyici metinlerde ise sözcük uzunluğu ortalaması en düşük metin 6. sınıf Türkçe ders kitabında, en yüksek oran 7. sınıfta kullanılan ders kitabında yer almıştır. En düşük ortalama tümce uzunluğu 7. sınıf ders kitabında belirlenirken, en yüksek ortalama tümce uzunluk değeri 6. sınıf ders kitabında kullanılmıştır.

Bu bağlamda öyküleyici metinlerde kullanılan sözcük ve tümce uzunluklarının ortalama değerleri çocukların yaş ve gelişim düzeyleri göz ardı edilerek oluşturulmuştur. Bilgilendirici metinlerde ise ortalama tümce uzunluklarında, bu varsayıma bağlı kalınmışsa da ortalama sözcük uzunluğunun en düşük değerinin 7. sınıfta belirlenmesi bu duruma aykırı bir özellik göstermiştir.

4. Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve düzeyleri

TABLO V: İncelenen bilgilendirici metinlerin okunabilirlik puanları, eğitim düzeyleri ve bu iki değerlerin uyum durumları:

Sınıflar	Metinler	Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Puanı (O.P.)	Eğitim Düzeyi (E.D.)	O.P. ile E. D. Uyumu
6. sınıf	Okuma Üstüne	33.88	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
6. sınıf	Atatürk ve Onun Büyük Eseri	33.59	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
6. sınıf	Kadının Sosyal ve Siyasal Haklarını Kazanması	32.24	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
6. sınıf	Ömür Boyu Mutluluk	40.96	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
6. sınıf	Bir Mektup	35.98	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
6. sınıf	Beypazarı	30.23	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
6. sınıf	Zamanı Kazanmak Veya Kaybetmek	40.91	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ

Tablo 5'in devamı

Sınıflar	Metinler	Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Puanı (O.P.)	Eğitim Düzeyi (E.D.)	O.P. ile E. D. Uyumlu
6.sınıf	Mavisini Yitirmiş Yaşamak	42.90	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
6.sınıf	Kırkikindiler	42.24	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Tatlı Dil	44,53	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Bir İletişim Aracı Olarak Karikatür	28,39	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Atatürk ve Sanat	29.57	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Atatürk ve Türk Tiyatrosu	37,7	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Türk Dili	33.65	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Hayata Açılan Kapılar	31,5	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	İyimserlik Kötümserlik	45.17	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Anadolu'nun Oyunları	37.94	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Bozkırın Tezenesi	36.81	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Susayan Konya	34.47	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Anadolu'da Konukseverlik	35.59	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
8.sınıf	Kız Kalesi	40,69	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Eski Ankara Evleri	34.85	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
8.sınıf	Atatürk ve Bilim	26.55	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
8.sınıf	Koca Sinan	39.31	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Nevruz ve Birlik	40.16	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Aşinasız	38.93	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Basından Teknoloji Haberleri	18.6	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ
8.sınıf	Anadolu'nun Açık Kara Treni	42.35	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Bilgisayar Yalnızlığı	31.39	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. Sınıf	UYUMSUZ

TABLO VI: İncelenen öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları, eğitim düzeyleri ve bu iki değerin uyum durumları:

Sınıflar	Metinler	Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Puanı (O.P.)	Eğitim Düzeyi (E.D.)	O.P. ile E. D. Uyumu
6.sınıf	Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	45.30	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
6.sınıf	En İyi Arkadaş	47.15	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
6.sınıf	Atatürk'ten Anılar 1	51.02	Bağımsız Okuma	5.,6. ve 7. Sınıf	UYUMLU
6.sınıf	Atatürk'ten Anılar 2	42.98	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
6.sınıf	Atatürk'ten Anılar 3	40.17	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
6.sınıf	Atatürk ve Tarihimiz	40.52	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
6.sınıf	Meşe ile Saz	55.88	Bağımsız Okuma	5.,6. ve 7. Sınıf	UYUMLU
6.sınıf	İstanbul Liseli Küçük Hasan	42.78	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Kuş Konmaz Oteli	51.60	Bağımsız Okuma	5.,6. ve 7. Sınıf	UYUMLU
7.sınıf	Bilmece	55.30	Bağımsız Okuma	5.,6. ve 7. Sınıf	UYUMLU
7.sınıf	Karada Yüzen Donanma	38.12	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Son Kuşlar	44.83	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
7.sınıf	Komşusuzluk	42.89	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMSUZ
8.sınıf	Atatürk'ten Anılar- Her Şeyden Evvel Millet	45.29	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Atatürk'ten Anılar- İşte Onun Evrensellik Anlayışı	43,74	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	10. Yıl Nutku	43.99	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	İhtiyar Çilingir	50.46	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Ergenekon Destanı	50.23	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Çiğdem Der ki	48.44	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Hayatta Başarının Yolu	45.29	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	İki İyi İnsan	44.46	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8. sınıf	Martı	44.11	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU
8.sınıf	Bir Başarı Öyküsü	42.41	Eğitsel Okuma	8. ve 9. Sınıf	UYUMLU

5.Okunabilirlik düzeyi, metnin bilgilendirici ya da öyküleyici olmasına göre değişmekte midir?

Bilgilendirici metinlerin okunabilirlik puanları incelendiğinde; 18,6 ile 8. sınıf ders kitabında yer alan “Basından Teknoloji Haberleri” başlıklı metin en düşük puana sahiptir ve “engelli düzey- 10.11.12. sınıf” olarak eğitim düzeyi belirlenmiştir. “İyimserlik Kötümserlik” başlıklı metin ise 7. sınıf ders kitabında yer almaktadır ve 45,17 ile en yüksek okunabilirlik puanına sahiptir. Eğitim düzeyi “eğitsel okuma- 8.,9.sınıf” olarak belirlenmiştir.

Öyküleyici metinlerde “Karada Yüzen Donanma” başlıklı metin 38,12 ile okunabilirlik puanı en düşük metindir ve 7. sınıf ders kitabında yer almıştır. Eğitim düzeyi “eğitsel okuma- 8.,9.sınıf” olarak belirlenmiştir. “Meşe ile Saz” ise 55.88 ile okunabilirlik puanı en yüksek olan metindir ve 6. sınıf ders kitabında yer almıştır. Eğitim düzeyi “bağımsız okuma- 5.6.7.sınıf” olarak belirlenmiştir.

6.Okunabilirlik puanları ile belirlenen eğitim düzeyleri uyumlu mudur?

29 bilgilendirici metnin 24'ü belirlenen eğitim düzeylerine uygunluk göstermezken, 5 metnin okunabilirlik puanı ile eğitim düzeyi uyumludur.

23 öyküleyici metnin 9'u belirlenen eğitim düzeyleriyle uyumsuzken, 14 metnin okunabilirlik puanı ile eğitim düzeyi uyumludur.

TABLO VII: İncelenen metinlerin okunabilirlik puanları ile eğitim düzeyleri arasındaki uyum- uyumsuzluk durumu ve bu durumun yüzdeleri:

	Bilgilendirici Metinler	Yüzde Oranı %	Öyküleyici Metinler	Yüzde Oranı %
Uyumlu	5	17.25	14	60.86
Uyumsuz	24	82.75	9	39.14
Toplam	29	100	23	100

Bu bağlamda bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve eğitim düzeyleri ilişkisi farklılık göstermektedir. Bilgilendirici metinler, ulaşılmak istenen okurun yaş düzeyini, göz ardı ederek seçilirken, öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlere oranla ulaşılmak istenen çocuk okurun eğitim düzeylerine daha uygun oldukları gözlemlenmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Güneş (2003) kısa ve basit yapıli tümcelerin uzun ve karmaşık yapıli tümcelere göre daha iyi öğrenildiğini belirtir. Acarlar, Ege ve Turan'a (2002: 71) göre basit ve kısa hece yapıları Türkçede algılama kolaylığı sağlar. Zorbaz (2007) ders kitaplarına metin seçilirken sözcük-tümce uzunluklarının göz önünde bulundurulması ve yaş arttıkça sözcük ve tümce uzunluğunun artırılması gerektiğini belirtir. Dökmen ve Dökmen (1986) ise kişilerin dil gelişim düzeyleri yükseldikçe kullandıkları tümcelerin uzadığı sonucuna ulaşmıştır. Ders kitaplarına metin seçimi yapılırken, sözcük ve tümce uzunlukları göz önünde bulundurulmalı ve yaş arttıkça sözcük ve tümce uzunluğu da arttırılmalıdır.

Türkçe ders kitaplarındaki 52 öyküleyici ve bilgilendirici metnin okunabilirlik puanlarını "Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü"ne bağlı kalarak hesaplayan ve elde edilen okunabilirlik puanları ile bu metinlerin eğitim düzeylerini belirleyen çalışmada ulaşılan sonuçlar şöyle sıralanabilir: Çalışmanın kuramsal çerçevesi kapsamında, en düşük ortalama sözcük ve tümce uzunluklarının çocukların yaş ve gelişim düzeylerine koşut olarak 6. sınıf ders kitaplarındaki metinlerde bulunması gerektiği; oysa çalışmanın verileri ışığında en yüksek ortalamanın 8. sınıf ders kitaplarındaki metinlerde belirlendiği görülmektedir. Çalışma sonucunda bilgilendirici metinlerde sözcük uzunluğu ortalaması en düşük metin 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alırken, en yüksek oran çocuğun gelişimine uygun olarak 8. sınıfta kullanılan ders kitabında yer almıştır. Ayrıca en düşük ortalama tümce uzunluğu 6. sınıf ders kitabında belirlenirken, en yüksek ortalama tümce uzunluk değeri 8. sınıfta kullanılan ders kitabında, çocuğun gelişimine uygun biçimde kullanılmıştır. Öyküleyici metinlerde ise sözcük uzunluğu ortalaması en düşük metin 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alırken, en yüksek oran 7. sınıfta kullanılan ders kitabında yer almıştır. En düşük ortalama tümce uzunluğu 7. sınıf ders kitabında belirlenirken, en yüksek ortalama tümce uzunluk değeri 6. sınıfta kullanılan ders kitabında kullanılmıştır. Bu bağlamda öyküleyici metinlerde kullanılan sözcük ve tümce uzunluklarının ortalama değerleri çocukların yaş ve gelişim düzeyleri göz ardı edilerek oluşturulduğu belirlenmiştir. Bilgilendirici metinlerde ise ortalama tümce uzunluklarında, bu varsayıma bağlı kalınmışsa da ortalama sözcük uzunluğunun en düşük değerinin 7. sınıfta belirlenmesi bu duruma aykırı bir özellik göstermiştir. Elde edilen veriler ışığında, Türkçe ders kitaplarına alınan bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin sözcük ve tümce uzunluklarının öğrencilerin yaşlarına ve eğitim düzeylerine

göre değişmediği ve bu yönüyle öğrencileri geliştirici bir özellik göstermediği belirlenmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında, bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve eğitim düzeyleri ilişkisinin farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bilgilendirici metinler, ulaşılmak istenen okurun yaş düzeyini, göz ardı ederek seçilirken, öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlere oranla ulaşılmak istenen çocuk okurun eğitim düzeylerine daha uygun oldukları gözlemlenmiştir. Bilgilendirici metinlerin %82.75'i, öyküleyici metinlerin %39.14'ü okunabilirlik puanları ile eğitim düzeyleri arasında uyumsuzluk belirlenmiştir. Okunabilirlik puanları ile eğitim düzeyleri uyumlu olan metinler ise bilgilendirici metinlerde %17.25, öyküleyici metinlerde %60.86 oranındadır. Bu veriler ışığında Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin çocuk okurun yaş ve gelişim düzeyleri dikkate alınarak seçilmediği görülmektedir. Oysa bu metinlerin ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin okuma alışkanlıklarını kazanmalarındaki önemi göz ardı edilmemeli ve metin seçimleri çocuk okurda okuma isteği uyandıracak, ona okumayı sevdirecek uzunlukta, anlaşılabilirlikte ve özellikli olmalıdır. Ders kitaplarının beklentileri ve ihtiyaçları en üst düzeyde karşılayabilecek nitelikte hazırlanması gerekli ve önemlidir. Sever (2003), temel okuma-yazma becerisinin kazanılmaya başlandığı ilköğretim dönemindeki çocukların öğretimde karşılaştıkları metinler ve kitapların onların öğrenimlerinin ileriki aşamalarında okuma alışkanlığı edinmiş birer okur olarak yetişmelerinde önemli bir sorumluluk üstlendiğine değinir. Coşkun'a (2003) göre ise alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler, ders kitapları dışında okuyacak kitap bulmakta zorlanmaktadırlar. Bu durumda Türkçe ders kitaplarındaki metinler, en önemli okuma aracı konumunda olmaktadır. Bu çalışmaya koşut olarak 2,5-4 yaş (Acarlar ve Dönmez 1992: 177) ve 4-5 yaş (Güleryüz ve Dönmez 1992: 214) arasındaki çocukların dil yapılarının incelendiği iki çalışmada, yaş ile çocukların kullandığı tümce uzunluğu arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Yapılan iki çalışmada da çocukların yaşları ile ortalama sözce (ifade) uzunluğunun güçlü bir ilişkisinin olduğu ve yaş arttıkça ortalama sözce uzunluğunun da arttığı (Ege, Acarlar ve Güleryüz 1998: 27), yaş ile tümce uzunluğu arasında doğru orantılı bir artış olduğu (Acarlar, Ege ve Turan 2002: 70) belirlenmiştir. Ders kitaplarına seçilen metinlerin sınıf farkı gözetilerek okunabilirlik düzeylerinin dikkate alınması gerektiği; hızlı okuma çalışmaları yapılırken öğrencilere sunulacak metinlerin okunabilirlik düzeylerinin hesaplanarak kolaydan zora olacak sıralanmasının önemi belirtilir (Durukan 2014). Bugüne kadar okunabilirlikle ilgili yapılan çalışmalarda metnin düzeyini belirlerken metnin içeriği, uzunluğu, yapısı, mantık örgüsü, metinle birlikte kullanılan resimlerin etkisi, metnin öğretim programına uygunluğu, okuyucu ilgisi gibi unsurlar ölçümlerin dışında tutulmuştur (Fry 2002). Okunabilirlik ölçüsü, metnin nitel özellikleri ile birlikte ele alınırsa kesin bir sonuca ulaştırabilir (Zorbaz 2007). Bu bakımdan geliştirilen formüllerin tek başına okunabilirliği belirleyebileceğini söylemek zordur. Çünkü okunabilirlik düzeyi, kişiye göre de değişebilir; bilinmeyen sözcükler okunabilirliğe etki eder ve herkesin bilmediği sözcükler farklılık gösterir. Türkçe için sadece sözcük ve tümce uzunlukları değil aynı zamanda bilinmeyen sözcüklerin de göz önünde bulundurulduğu yeni formüller geliştirilebilir. Hedef kitle seviyesine göre kitaplarda hangi okunabilirlik düzeyinde metinlere yer verilmesi gerektiği belirlenmeli; okunabilirlik düzeyleri, metinlerde bulunması gereken özellikler arasına alınmalıdır. Ayrıca; metnin türü ile okunabilirliği arasında bir ilişki olup olmadığı da araştırılmalıdır. Şahin ve Bayramoğlu'na (2016) göre ders kitabında yer alacak olan metinlerin bilimsel doğruluğunun dışında pedagojik yönü de bir o kadar önemlidir. Sınıf düzeyine hitap etmeyen metin hedeflenen öğrenmeyi gerçekleştirmez.

Kaynaklar

- Acarlar, F. ve Dönmez, N. B. (1992). 30-47 aylar (2.5-4 yaş) arasındaki türk çocuklarının dil yapılarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (3): 163-203.
- Acarlar, F., Ege, P. ve Turan, F. (2002). Türk çocuklarında üstdil becerilerinin gelişimi ve okuma ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (50): 63-73.
- Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özyaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D., Yüksel, Y. (2006). *İlköğretim Türkçe 7 ders kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G., Yılmaz, D., (2006). *İlköğretim Türkçe 8 ders kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Asem, B. (2012). Readability assessment of printed metarials: going beyond readability formulas. *International Journal of Environment, Ecology, Family and Urban Studies*.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58: 71-74.
- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013), İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28.
- Bezirci, B. ve Yılmaz, A. E. (2010). *Türkçe için yeni bir okunabilirlik ölçütü önerisi*. 22- 24 Nisan 2010 Diyarbakır, 18.Sinyal İşleme ve İletişim Uygulamaları Kurultayı'nda sunulmuş bildiri. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Budak, Y. (2005). Metinlerin okunabilirlik düzeylerinin saptanmasına yönelik eleştirel bir bakış. *Eğitim Araştırmaları*, 21: 76-87.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B (2004). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Chall, J. S. (1988). The beginning years. In *Readability: Its Past, Present, and Future*, eds. B. L. Zakaluk and S. J. Samuels. Newark, DE: International Reading Association.
- Coşkun, E. (2003). Çeşitli değişkenlere göre lise öğrencilerinin etkili okuma becerileri ve bazı öneriler. *Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 13: 219-232.
- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Türkiye.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, VI, 22, 206-219.
- Demir, T. (2008). *İlköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tespit edilmesine yönelik bir değerlendirme*. 1-3 Eylül 2008 Sakarya, XVII. Eğitim Bilimleri Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. Sakarya Üniversitesi.
- Dökmen, Ü. , Dökmen, Z. (1988). *İlkokul kitaplarındaki dilin ve Türkçeyi kullanma becerisinin psikolojik bir yaklaşımla değerlendirilmesi*. 1-3 Ekim 1986 Ankara, Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı'nda sunulmuş bildiri. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Dubay, W.H. (2004). *The principles of readability*. U.S. : Impact Information.
- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*,2(3), 68-76.
- Ege, P., Acarlar, F. ve Gülyüz, F. (1998). Türkçe kazanımında yaş ve ortalama sözce uzunluğunun ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13, 41, 19-31.
- Erol, A., Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Gülbahar, B., Kansu, S., Kazancıoğlu, Z., Özyaykut, S., Öztürker, G., Serin, A., Yılmaz, D., Yurt, M., Yüksel, Y. (2006). *İlköğretim Türkçe 6 ders kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Fry, E. (2002). Readability versus leveling: both of these procedures can help teachers select books for readers at different stages. *The Reading Teacher*, 56, 286-292.

- Güleryüz, F. ve Dönmez, N. B. (1992). 48-60 aylar (4-5 yaş) arasındaki türk çocuklarının dil yapılarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 3, 205-225.
- Güneş, F. (2000). *Çocuk kitaplarının okunabilirlik ölçütleri açısından incelenmesi*. 20-21 Ocak 2000 Ankara, I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları.
- Güneş, F. (2003). Okuma-yazma öğretiminde cümlelerin önemi, *TÜBAR*, 13.
- İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı* (2002). İstanbul: MEB Yayınları.
- İlköğretim Türkçe Dersi 1-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu* (2005). Ankara: MEB Yayınları.
- İlköğretim Türkçe Dersi 6-8. Sınıflar Öğretim Programı* (2005). Ankara: MEB Yayınları.
- İskender, E. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle yapılarıyla okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişki. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Johnson, W. (1946). *People in quandaries*. New York: Harpers, appendix.
- Karatay, H. , Bolat, K. K. ve Güngör, H. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirliği, *The Journal Academic Social Science Studies*, 6, 603-623.
- Kaya, Z. (1998). İş eğitimi kitaplarının okunaklılığı. *Eğitim ve Bilim*. 108, 30-35.
- Klare, G. R. (1963). *The measurement of readability*. Ames, Iowa: Iowa State University Press.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği* (1995). 2434 Sayılı Tebliğler Dergisi http://mevzuat.meb.gov.tr/html/22297_0.html (10 Nisan 2012 tarihinde erişilmiştir).
- Özcan, E. (2011). 6.-7. sınıf türkçe ve türk kültürü ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu: Fransa örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. I, 2, 16- 24.
- Özdemir, S. (2016). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinlerin okunabilirlik durumu. *The Journal of Limitless Education and Research*, 33-46.
- Rye, J. (1982). *Cloze procedures and the teaching of reading*. London: Heineman Educational.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Solmaz, E. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf düzeylerindeki Türkçe metinlerde cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve kelime hazinesinin okunabilirlik üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sönmez, V. (2003). Metinlerin eğitselliğini saptamada matematiksel bir yaklaşım (Sönmez Modeli). *Eğitim Araştırmaları*, 10, 24-39.
- Şahin, D. Bayramoğlu, C. D. (2016). 2015 Türkçe öğretim programının metin tür ve tema seçimi bakımından değerlendirilmesi, *Turkish Studies*, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 11/3, 2095-2130.
- Tekbıyık, A. (2006). Lise fizik I ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. XIV, 2, 441-446.
- Temur, T. (2002). *İlköğretim 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ile öğrenci kompozisyonlarının okunabilirlik düzeyleri açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara: Türkiye.
- Temur, T. (2003). Okunabilirlik kavramı. *TÜBAR*, XIII, 169- 180.
- Thorndike, E. L. (1916). An improved scale for measuring ability in reading. *Teachers College Record* 17, 40-67.

- Tosunoğlu, M. ve Özlük, Y. Ö. (2011). Okunabilirlik ve ilköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki düz yazı metinlerinin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*, 189, 219-229.
- Yalçın, A. (1996). Türkçe ders kitaplarının plânlanması ve yazılması. *Türk Yurdu*, Temmuz, 107, 23-34.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime – cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. III, 1, 87-101.